

Godaften og velkommen til Sct. Hans aften i Søndervang. 23-06-2015

Når årets længste dag oprinder, så samles vi om aftenen omkring bålene, hygger os og fejrer Sankt Hans.

Men hvad er så baggrunden for denne hyggelige bålfest til ære for Sankt Hans?

Fra magi til overtro

Vi skal en tur helt tilbage til Oldtiden for at finde oprindelsen til midsommerfesten – tilbage til en tid, hvor alene naturkræfterne og magien styrede Verden.

Religion og magi har det til fælles, at begge forudsætter troen på højere magt og overnaturlig sammenhæng. Forskellen er, at hvor religion kræver bøn, tilbedelse og underkastelse, så er magi et middel til aktivt at påvirke de højere kræfter.

I oldtiden levede mennesket i pagt med naturkræfterne – det vi i dag betegner som shamanisme – hvor magi og magiske ritualer var en del af dagliglivet. Den altafgørende livgivende kraft var solen – ikke mindst ved overgangen fra det omflakkende jæger- og samlerstadiet til at blive fastboende jordbrugere – og soltilbedelse kendes da også fra stort set alle oldtidskulturer: Især for de mennesker der levede mod nord med en lang og mørk vinter, ventede man med længsel solens årlige tilbagekomst – et tegn på frugtbarhed og en ny livscyklus' begyndelse. Stensætninger blev rejst, så man kunne pejle solen og nøjagtigt kende tidspunkter for de magiske ritualer.

To tider var særligt betydningsfulde at fejre – årets korteste dag, hvor lyset begynder at komme tilbage, og årets længste, hvor frugtbarheden kulminerer. Solvognen fra den danske bronzealder er angiveligt blevet anvendt symbolsk ved lys- og frugtbarheds ceremonier. Da netop frugtbarheden var så afgørende

for livets opretholdelse, har man antaget magien for værende særlig virkningsfuld ved solhvervet.

Oldtidens magi blev til overtro, da Kristendommen vandt indpas. Magien, der var religionen i oldtiden, betød allerede mindre i vikingetiden, hvor den nordiske mytologis Guder og sagn havde vundet indpas. Da danerne så blev Kristne og de gamle Guder skulle udskiftes med én ny, beholdt folket alligevel de gamle – men de blev nu "degraderet" til små væsener: "De Underjordiske" og "Nisser", og sammen med levn fra magiens tidsalder blev det hele til et sammensurium af overtro.

Der var dog noget Kirken ikke kunne ændre – solhvervsfesterne, som meget behændigt efterhånden fik et kristent ophav – men alligevel overlevede den gamle overtro sejlivet i forbindelse med netop disse to årlige begivenheder, langt ind i vor egen tid.

Midsommernatten

Selve Sankt Hans dag eller endnu bedre, midsommernatten, er de magiske naturkræfter særligt virkningsfulde. Det er natten, hvor man bør samle sine urter, og især dug og kildevand har en helbredende virkning. Men pas på! Onde kræfter, hekse og ånder er også på spil – for i midsommernatten kæmper det onde og det gode om magten.

Råd og formaninger om hvad man bør og ikke bør på midsommernatten er utallige – her er nogle af de særligt vigtige:

Urter er specielt virkningsfulde, når de indsamles denne nat. Pors og birk er et godt middel mod hekse, et ris af disse grene hindrer dem i at stjæle smør og holder dem væk fra husdyrene. Røn er den vigtigste plante mod trolddom – hæng rønnegrene over døren, så kan hekse og troldkarle ikke komme forbi.

Hekse siges at indsamle især bulmeurt, skarntyde og pigæble på midsommernatten – urter de bruger i deres medicin for blandt andet at lokke andre kvinder til at blive hekse. Bregnesporer i en sko afslører en heks.

Hvis man lægger blomster under en ung piges hovedpude, vil hun i drømme se sin tilkomne. Hvis en ung pige sover over et underjordisk vandløb, vil hun også kunne se sin fremtidige ægtemand. Sætter man to skud sankthansurt i stråtaget på sin kærestes hus og gror de videre, så er der bryllup i sigte. Man bør generelt passe på de unge piger denne aften - thi bliver de stukket af Sankt Hans ormen, så bliver de gravide.

Alkymister bør samle dug til eliksiren i midsommernatten. Dug er i det hele taget særligt helbredende ved midsommertid og kan gemmes som medicin, til resten af året. Vand fra hellige kilder kan helbrede øjensygdomme, lammelser, bylder og sår.

Især teorien om de helbredende kilder var til stor irritation for Kirken. Folk valfartede til dem som pilgrimme, drak vandet og ofrede alt fra trækors til klude og krus, der lå og flød dagen derpå. Værst var det nu nok, at hvor mange folk samles, så følger gøgl og forlystelser med og dermed druk, spil, dans og utugt. Et lysende eksempel herpå er Kirsten Pils Kilde i Dyrehaven nord for København. Den blev efter sigende fundet af Kirsten Pil en midsommernat 1583 og dens helbredende ry tiltrak så store folkemængder, at det ikke alene var midsommernatten, men en hel uges tid omkring midsommer, der blev valfartet til den. Interessen for kilden ville ingen ende tage og det omsiggribende gøgl resulterede endelig i en egentlig kongelig bevilling til optræden omkring 1770. Stedet kendes i dag som "Dyrehavsbakken", med ry som Verdens ældste forlystelsespark, og hver Sankt Hans valfarter tusindvis af mennesker til Kildesøen – selv om de næppe ved hvorfor!

Til hekkesabbat med Djævelen

Om bål og ild har haft betydning ved midsommerfestlighederne i den nordiske oldtid ved man ikke. Skikken kan stamme fra den romerske "palilia", en hyrdefest, hvor man i april måned tænder bål for at beskytte dyrene mod sygdom og ulve - en tilsvarende skik fejres i Norden Valborg aften, den 30. april. Svenskerne tænder ikke bål ved deres midsommerfester, men derimod valborgsnatten, der er opkaldt efter Walburgis, en helgenkåret angelsaksisk kongedatter, som levede i 700-tallet og blev abbedisse i Tyskland. Et ordentligt valborgsbål bør tændes ved at gnide to stykker træ mod hinanden og denne "vilde ild" vil så have en helbredende virkning for såvel mennesker som dyr og beskytte dem mod onde kræfter. Bålasken siges at kunne forebygge ormeangreb.

En anden gammel ild-skik, der tillægges både valborgsfesten og midsommer, er "væk-ild", hvor man løb med fakler gennem markerne for at jage det onde væk - der ellers manifesterede sig som plantesygdomme og svampeangreb i afgrøderne. I middelalderen var "væk-ild" også effektiv mod hekse og trolde samt drager, der mentes at forgifte vandet i kilderne.

Middelalderen er faktisk hele perioden fra cirka 400 til omkring 1400-tallet - det varierer godt 100 år i Europa, da middelalderen regnes for afsluttet ved renæssancens indtog, der er noget forskellig i de enkelte lande. I Norden er vikingetiden således midt i middelalderen, selv om vi nok mest betragter middelalder som tiden efter vikingerne, 1050 til ca. 1450. Folk i middelalderen har levet i konstant frygt - enten frygtede de Kirken eller også frygtede de "overtroen", det vil sige hekse, troldkarle, drager og alskens andre overnaturlige væsener og ulykker.

Der skulle ikke meget til for at blive anklaget som heks eller troldkarl, selv en nabostrid kunne være fatal og en anonym og urigtig anklage umulig at afvise, når man blev udsat for grusom tortur, der var en legal del af processen. Bålene

for at blive de ugudelige kættere kvit blussede op over hele Europa fra begyndelsen af 1200-tallet og helt ind i det 18. århundrede.

Der er ingen historisk forbindelse mellem Sankt Hans bålet og hekseafbrænding - denne skik med at sætte heksedukken øverst på bålet opstod først i slutningen af 1800-tallet. Derimod var det ifølge overtroen natten til den 1. maj og midsommernatten heksene foretrak til deres sabbat med Djævlén.

Når vi sender heksen på bålet til Bloksbjerg, så mener vi faktisk Brocken i den østlige del af Hartzen i Tyskland. I Centraleuropa var man overbevist om, at hekse og troldkarle smurte sig i bagdelen eller under armene med en salve udvundet af kødet fra nyfødte børn og blandet med valmue, pigæble, skarntyde, natskygge og bulmeurt, for at kunne flyve på et kosteskæft.

Virkeligheden er en helt anden, for de danske hekse gad virkelig ikke rejse den lange tur på kost til Hartzen, de mødtes sammen med deres norske ligeså på Dovrefjeldet ved Bergen - de svenske koste var derimod af en billigere kortdistance type, så svenske hekse og troldkarle måtte nøjes med den lille klippeø Blåkulla ved Øland, et åbenbart så kedeligt sabbat-sted at ingen af de andre nordiske frænder gad besøge dem. Det fortælles for øvrigt, at nogen af de danske hekse var så alternative, at de kunne møde Satan selv, ved blot at råbe hans navn gennem nøglehullet til kirken.

Selve sabbatten har været et sandt orgie, som det beskrives i et italiensk heksekompedium fra 1608 med tilhørende træsnits illustrationer i tegneserieform om nattefestens enkelte højdepunkter. Værten er iført traditionel galla-uniform (ugudelig ged) og tager naturligvis selv imod sine gæster. Man hilser ham behørigt efter etiketten ved at vende hovedet bort. Derefter følger den obligatoriske ofring af sorte lys eller nyfødte børns navlestreng. Så udføres traditionen med at kysse værtens bagdel. Bagefter serveres festmenuen, der består af stinkende mad og kulsort vin, skænket i

snavsede drikkehorn. Efter spisningen er der dans hele natten til sjofle sange akkompagneret af sækkepiber og trommer – og gæsterne skal selvfølgelig også nå et intimt forhold med værten selv.

Det kan næppe undre nogen, at adskillige hekse var så udmattede efter sabbatten, at de ofte måtte holde sengen i flere dage.

Om man vælger at holde et gammeldags "Midsommerorgie" eller den mere alternative "Sankt Hans fest" – det må vel være et spørgsmål om overtro eller tro?

Efter alle disse spændende og oplysende anekdoter om Hekse og Trolde, vil jeg benytte denne lejlighed til at kigge lidt på de "Hekse og Trolde" vi har her i Søndervang.

Der er øjensynligt flest på E gangen. Nu er det så ikke de kære medlemmer der jeg tænker på, men den lille rødbrune Dræbersnegl.

Vi kunne vælge at bruge foråret på at samle dem ind og brænde dem på Sct. Hansbålet som man gjorde med Heksene.

Men jeg syntes vi skal bruge noget der kunne minde om de urter og øvrige ingredienser jeg lige har nævnt som Heksene brugte, - hør her!

Du skal bruge en spand eller anden beholder med låg. Så skal der bruges 1 agurk og 1 gulerod, der skæres i skiver, lidt plukket salatblade og en kold Tuborg eller i mangel af en sådan kan en HOF eller FFer anvendes!

Så skal du købe noget der hedder NEMASLUG! – og hvad er så det?

Nemaslug indeholder nematoder af arten *Phasmarhabditis hermaphrodita*.

Disse nematoder er små gennemsigtige rundorme på ca. ½ mm længde, der kun angriber snegle. Ormene ligger i en let lerblanding.

Indfang dræbersneglene – læg dem ned i spanden/holderen – så dypper du agurkeskiver/gulerodsskiver/salaten i NEMASLUG og hæld det ned i spanden.

Sæt låg på. Når så sneglene har spist godt af blandingen, så hælder du sneglene ud i haven igen!

I løbet af 1 – 3 dage så har de små orme inficeret sneglene med deres bakterie og sneglene kan ikke optage føde mere, hvorefter de graver sig ned i jorden og dør, - eller bliver spist af deres artsfæller. Således spredes de små orm til andre snegle....

Du kan selv læse endnu mere på hjemmesiden nyttedyr.dk og søge på Nematoder mod Snegle.

Nu vil den opmærksomme tilhører nok spørge – hvad skal den kolde Tuborg bruges til?

Den skal bruges til det den er produceret til – nydelse efter du har fulgt vejledningen!

Rigtig god Sct. Hans aften og så er det tid for at tænde bålet.